

એમ.એ. ભાગ -૧ (EXTERNAL)
(સને વર્ષ ૨૦૨૪-૨૦૨૫ -૨૦૨૬ -૨૦૨૭)

ગુજરાતી પેપર-૧. સાહિત્ય સ્વરૂપ - કૃતિઓ

હેતુ: સોનેટ સ્વરૂપની અન્ય સાહિત્ય સ્વરૂપોની તુલના એ સમજ પ્રાપ્ત થાય.

એકમ-૧ સોનેટનું સાહિત્ય સ્વરૂપ અને લક્ષણો,

એકમ-૨ સોનેટ સ્વરૂપની વિકાસરેખા

એકમ-૩ ગુજરાતી સોનેટ -સં.મણિલાલ હ.પટેલ, દક્ષેશ ઠાકર

ગુજરાતી સોનેટ (પસંદગીની રચના)

૧. વધામણી ૨. જુનું પિયર ઘર ૩. વૃદ્ધોની દશા ૪. ઉપહાર ૫. છેલ્લું દર્શન ૬. બુદ્ધ
૭. ગયાં વર્ષો ૮. રહ્યા વર્ષો તેમાં ૯. સખી મેં કલ્પી'તી ૧૦. આયુષ્યના અવશેષે ૧૧. પ્રવેશ
૧૨. આધુનિક અરણ્ય ૧૩. વળાવી બા આવી ૧૪. હું મુજ પિતા ૧૫. રીસ ૧૬. જુના પત્રોનો નાશ
૧૭. ભરતી ૧૮. વિદાય ૧૯. જૂનું ઘર ખાલી કરતા ૨૦. ફરીથી

એકમ-૪. 'આપણા સોનેટ' -સં. ચંદ્રશંકર ભટ્ટ

'આપણા સોનેટ' (પસંદગીની રચના)

૧. ભણકારા ૨. મોગરો ૩. અભેદ ૪. ત્રિમૂર્તિ ૫. તારી થાળે ૬. જઠરાંજિ ૭. રડો ન મુજ મૃત્યુને
૮. અરબી રણ ૯. તવ સ્મૃતિ ૧૦. જોઇશ આ હૃદય ભીતર ૧૧. સ્વજનોની સ્મૃતિમાં ૧૨. પરિવર્તન
૧૩. મોર ૧૪. વૃદ્ધપ્રીતિ ૧૫. વર્ષો પછી વતનમાં ૧૬. ભીનું સમયવન ૧૭. વમળવનમાં ૧૮. તુલસીપર્ણ
૧૯. પ્રથમ રાત્રિ ૨૦. સિસુક્ષા

એકમ : ૫ સત્તાવીસ સોનેટ - વિનાયક રાવલ

સંદર્ભ સૂચિ :-

૧. ગુજરાતી સોનેટ - સં. દક્ષેશ ઠાકર , મણિલાલ હ.પટેલ , પાર્શ્વ પબ્લિકેશન
- ૨.. આપણા સોનેટ - સં. ચંદ્રશંકર ભટ્ટ, આદર્શ પ્રકાશન.
૩. સોનેટ - વિનોદ જોશી
૪. સાહિત્ય સ્વરૂપ શ્રેણી - સુમન શાહ
૫. સત્તર સાહિત્ય સ્વરૂપો - પ્રસાદબ્રહ્મભટ્ટ
૬. સાહિત્ય સ્વરૂપો - કે.સી.મહેતા
૭. સત્તાવીસ સોનેટ - વિનાયક રાવલ. પાર્શ્વ પબ્લિકેશન

ગુજરાતી પેપર- ૦૨ ભારતીય સાહિત્ય મીમાંસા-પાશ્ચાત્ય સાહિત્ય મીમાંસા

હેતુ : ભારતીય સાહિત્ય મીમાંસકોની વિચારધારાઓનો પરિચય વિદ્યાર્થીઓને મળી રહે અને મૂળ સુધી પહોંચીને કૃતિનિષ્ઠ સૌન્દર્યની આનંદાનુભૂતિ કરી શકે.

એકમ-૧.

૧.૧ રસસિદ્ધાંતની વિચારણા અને રસની પરિભાષા

રસનિષ્પત્તિની પ્રક્રિયા સંબંધી ભટ્ટલોલ્લટ, ભટ્ટશંકુક, ભટ્ટનાયક, અને આચાર્ય અભિનવ ગુપ્તના મતની સમીક્ષા.

ભરતનું રસ સૂત્ર, ભાવ, સ્થાયી ભાવ, વિભાવ-અનુભાવ, સાત્ત્વિક ભાવ અને સંચારી ભાવની સમજૂતી

રસ અને રસાભાસ, ભાવ અને ભાવાભાસ

રસ પ્રતીતિનાં વિધ્નો.

૧.૨. ધ્વનિસિદ્ધાંતની વિચારણા

ધ્વનિની વ્યાખ્યા, ધ્વનિનું સ્વરૂપ, આનંદવર્ધનના મતે.

ધ્વનિના આધારે કાવ્યના પ્રકારો, વસ્તુધ્વનિ, અલંકાર ધ્વનિ અને રસધ્વનિ.

ધ્વનિ કાવ્યનાપ્રભેદો : વિવક્ષિતાન્યપર વાચ્ય અને અવિવક્ષિત વાચ્યધ્વનિ.

એકમ-૨.

૨.૧ કુંતકનીવક્રોક્તિવિચારણા

કુંતકની કાવ્યની વ્યાખ્યા, કુંતકનો વક્રોક્તિવિચાર

વક્રોક્તિના પ્રકારો, કાવ્યના ત્રણ માર્ગો અને પ્રકારો.

૨.૨ રમણીયતાની વિભાવના.

જગન્નાથના મતે રમણીયતાની વિભાવના

જગન્નાથની કાવ્યની વ્યાખ્યા અને તેના અર્થો, જગન્નાથે દર્શાવેલ કાવ્યના ચાર પ્રકારો

એકમ- ૩.

૩.૧. પ્લેટો, એરિસ્ટોટલ

૩.૨ લોન્જાઈનસ

એકમ -૪.

૪.૧. ટી.એસ.એલિયટ

૪.૨ સુઝાન લેગર

એકમ - ૫ ટૂંક નોંધ

સંદર્ભસૂચિ:-

૧. ભારતીય સાહિત્યમાં વિચાર પરંપરા- તપસ્વી નાન્દી.

૨. ભારતીય સાહિત્ય મીમાંસા- બ્રહેચરભાઈ પટેલ

૩. અભિનવ ગુપ્તનો રસ વિચાર અને બીજા લેખો.- લે.- નગીનદાસ પારેખ

૪. ભારતીય કાવ્ય સિદ્ધાંત- નટુભાઈ રાજપરા અને જયંત કોઠારી

૫. આનંદ વર્ધનનો ધ્વનિ વિચાર- નગીનદાસ પારેખ

૬. રસસિદ્ધાંત : એકપરિચય - ડો પમોદકમારપટેલ

ગુજરાતી પેપર - ૩ ગુજરાતી સાહિત્ય વિવેચન

હેતુ : વિદ્યાર્થીઓ ગુજરાતી સાહિત્યની વિવેચન પ્રવૃત્તિ પરત્વે અભિમુખ બને અને વિવેચન વિશેની સમજ કેળવાય.

એકમ -૧.

૧.૧ નર્મદનીકાવ્યવિભાવના સ્પષ્ટ કરો .

- કવિ અને કવિતા વિશેના નર્મદના વિચારો .
- રસજ્ઞાન ,જોસ્સો ,રસ અને તર્કશક્તિ અંગે નર્મદનાં વિચારો.
- નર્મદની દૃષ્ટિએ કવિતાનું પ્રયોજન.

૧.૨.નવલરામની કાવ્યવિભાવના સ્પષ્ટ કરો .

- કવિ અને કવિતા વિશેના નવલરામના વિચારો .
- જુસ્સો, રસ, તર્ક અંગે નવલરામના વિચારો.

એકમ -૨.

૨.૧ રમણભાઈ નીલકંઠની કાવ્ય વિભાવના.

- કવિ અને કવિતા વિશેના રમણભાઈના વિચારો.
- ચિત્ત:ક્ષોભ એટલે શું.તે સમજાવી રમણભાઈની કાવ્યવિભાવના સ્પષ્ટ કરો.
- રમણભાઈ નીલકંઠની કાવ્યવિભાવનાની મર્યાદાઓ, શીઘ્ર કવિતાના વિચારો.

૨.૨ બ. ક. ઠાકોરની કાવ્યવિભાવના સ્પષ્ટ કરો.

- એમની દૃષ્ટિએ ઉત્તમ કવિતા કોને કહેવાય તે વિગતે ચર્ચા,
- વિચારપ્રધાન કવિતાની વિભાવના સ્પષ્ટ કરો.
- ઠાકોરની દ્રષ્ટિએ પ્રતિભા એટલે શું.?પ્રતિભાબીજની માવજતમાં નડતા વિઘ્ન વિશે ચર્ચા કરો.

એકમ -૩

૩.૧ રામનારાયણ વિ. પાઠકની કાવ્યવિભાવના.

- કવિ અને કવિતા વિશેના રા.વિ.પાઠકનાં વિચારો
- રા.વિ.પાઠકની 'રહસ્ય' સંજ્ઞા-વિભાવના

૩.૨ ઉમાશંકર જોશીની કાવ્યવિભાવના.

- કવિ અને કવિતા વિશેના ઉમાશંકરના વિચારો ,
- કવિકર્મ અને સર્જનપ્રક્રિયા અંગેના વિચારો .
- કલા અને નીતિ અંગેના ઉમાશંકરનાવિચારો .

એકમ - ૪.

૪.૧. વિષ્ણુપ્રસાદ ત્રિવેદી ની વિચારણા

૪.૨.સુરેશજોશીની કાવ્યવિભાવના .

- સાહિત્યની કલા અભિમુખતા અને શુદ્ધ કળા વિશેના વિચારો .
- રૂપનિમિત્તિ અંગેના વિચારો
- ભાષાકર્મ અને સંક્રમણ વ્યાપાર અંગેના વિચાર.

એકમ - ૫ ટૂંક નોંધ

સંદર્ભસૂચિ:-

૧.વિવેચનનું વિવેચન : જયંતકોઠારી

૩. આપણું વિવેચન સાહિત્ય : હીરાબેનપાઠક
૪. ગુજરાતી સાહિત્ય વિવેચન - પ્રમોદકુમાર પટેલ
૫. પ્રતીતિ - પ્રમોદકુમાર પટેલ
૬. વિવેચનપોથી : શિરીષ પંચાલ
૭. નર્મદ એક અધ્યયન - રમેશ શુક્લ
૮. વિવેચક નવલરામ - પૂર્ણિમા ભટ્ટ
૯. બ.ક.ઠાકોરનો કાવ્ય વિચાર - હર્ષદ ત્રિવેદી
૧૦. વિવેચનનો અનુબંધ - ચંદ્રકાંત ટોપીવાળા

ગુજરાતી પેપર - ૪ આધુનિક સાહિત્ય-અનુઆધુનિક સાહિત્ય

હેતુ: આધુનિકતા અનુઆધુનિકતાની વિભાવના સમજાય તથા કૃતિનો આ સંદર્ભમાં આસ્વાદ કરી શકે.

એકમ-૧ આધુનિકતાની વિભાવના

- ૧.૧ આધુનિક સંજ્ઞા પરિચય, પરંપરાગત, સમકાલીન, અર્વાચીન સંજ્ઞાઓ સાથેનો સંબંધ
- ૧.૨. આધુનિક સાહિત્યનાં લક્ષણો
- ૧.૩ આધુનિક સાહિત્યને પ્રેરનારાં પરિબલો
- ૧.૪ કવિતા, ટૂંકીવાર્તા અને નવલકથા પર આધુનિકતાનો પ્રભાવ.

એકમ-૨. અનુઆધુનિકતાની વિભાવના , નારી ચેતના અને દલિત ચેતના

એકમ-૩ 'માણસની વાત' - લાભશંકર ઠાકર અને 'પેરેલિસિસ' - ચંદ્રકાંત બક્ષી

એકમ-૪. ફૂવો - અશોકપુરી ગોસ્વામી અને અનુ આધુનિક ગુજરાતી ટૂંકીવાર્તાઓ (નારી કેન્દ્રી)

૧. ગાંઠે બાંધ્યું આકાશ - વર્ષા અડાલજા. ૨. કુલડી - હરીશ નાગ્રેયા ૩. શક્તિપાત - અંજલી ખાંડવાલા

૪. અગિયારમો પત્ર - હિમાંશી શેલત , ૫. થળી -મોહન પરમાર ૬. ભણકાર - પારુલ કંદર્પ દેસાઈ

૭. બાયું - કિરીટ દૂધાત , ૮. ઉંબરો - મીનળ દવે ૯. પોલીટેકનીક - મહેન્દ્રસિંહ પરમાર

૧૦. મહોતું - રામ મોરી

સંદર્ભ:

૧. ફૂવો - અશોકપુરી ગોસ્વામી
૨. શતરૂપા - શરીફા વીજળીવાળા
૩. અનુઆધુનિકતા અને આપણે- સુમન શાહ
૪. આધુનિકોત્તર સાહિત્ય - સુધા પંડ્યા
૫. પ્રતિબદ્ધ - ભરત મહેતા
૬. પ્રત્યાયન - ભી.ન.વણકર
૭. વિશેષ - ઈલા નાયક
૮. વાર્તાસંદર્ભ - શરીફા વીજળીવાળા
૯. દલિત સંવેદના અને સાહિત્ય - નાથાલાલ ગોહિલ
૧૦. દલિત સંપ્રત્યય - નરેશ વાઘેલા

ગુજરાતી પેપર -૫ .તુલનાત્મક સાહિત્ય

હેતુ : સાહિત્યને મૂલવવા માટેનો તુલનાત્મક અભિગમ કેળવાય.

એકમ - ૧ તુલનાત્મક સાહિત્ય : વ્યાખ્યા, વિભાવના અને લક્ષણો

એકમ - ૨ તુલનાત્મક સાહિત્યના અભિગમો તથા કાર્યક્ષેત્ર. (ફ્રેન્ચ અને અમેરિકન અભિગમ સંદર્ભે)

એકમ - ૩ 'બત્રીસ પુતળીની વેદના' તથા 'સ્વેચ્છા' કૃતિની વિષયવસ્તુગત તુલના

એકમ - ૪ 'બત્રીસ પુતળીની વેદના' ઈલા આરબ મહેતા તથા 'સ્વેચ્છા' વોલ્ગાની કૃતિની પાત્રલક્ષી તુલના

એકમ - ૫. કૃતિ લક્ષી ટૂંકી નોંધ

સંદર્ભ સૂચિ:-

૧. 'બત્રીસ પુતળીની વેદના' ઈલા આરબ મહેતા
૨. સ્વેચ્છા - વોલ્ગા અનુ. મીનળ દવે , અરુણોદય પ્રકાશન
- ૩ તુલનાત્મક સાહિત્ય - ધીરુ પરીખ
૪. તુલનાત્મક સાહિત્યની દિશામાં - અશ્વિન દેસાઈ
૫. તુલનાત્મકસાહિત્યાભ્યાસ - વસંત બાપટ ,અનુ.-જયા મહેતા , જશવંતી દવે
૬. તુલનાત્મકસાહિત્ય : સિદ્ધાંત અને વિનિયોગ - પ્રસાદ બ્રહ્મભટ્ટ
- ૭.. તુલનાત્મકસાહિત્ય- ચૈતન્યદેસાઈ
૮. પ્રત્યક્ષ - ઓનલાઈન
૯. તુલનાત્મક સાહિત્યની ભૂમિકા - ઇન્દ્રનાથ ચૌધરી.